

Een Open Cloud voor Nederland

Aanbod om snel het fundament te realiseren
voor een soevereine overheidscloud

OPEN CLOUD
ALLIANTIE

Dit manifest is een oproep tot, en een aanbod voor het versterken van de eigen Nederlandse en Europese positie in de digitale wereld en risico's om te zetten in oplossingen. En wel nu.

Onze overheid is vergaand afhankelijk geworden van niet-Europese techgiganten. Met potentiële gevolgen voor keuzevrijheid, continuïteit van overheidsdiensten en ongewenste toegang tot gevoelige data. Onze nationale informatievoorziening kan gebruikt worden als geopolitiek drukmiddel of als sanctie. Recente ontwikkelingen maken pijnlijk duidelijk hoe kwetsbaar die afhankelijkheid ons maakt.

Digitale autonomie en economische autonomie zijn onlosmakelijk verbonden. In de digitale wereld van vandaag bepalen technologiekeuzes waar data, kennis, innovatie en waardecreatie landen. Digitale infrastructuur bepaalt steeds meer waar economische waarde gecreëerd wordt.

Daarnaast: onze digitale afhankelijkheid kost ons veel geld. Miljarden euro's aan ICT-uitgaven verlaten jaarlijks ons land. Autonomie is niet gratis, maar afhankelijkheid is duurder. De winst, de werkgelegenheid en strategische beslissingen zien we grotendeels terug in andere delen van de wereld.

Open Cloud Alliantie

Wat wij bieden

De ondertekenaars van dit manifest – concurrenten in de markt, verenigd in dit doel – spreken zich uit voor een gezamenlijke aanpak. Ieder van ons biedt een open en autonoom cloudplatform waarop de overheid haar kritieke systemen veilig kan laten draaien en waarop gevoelige data kan worden opgeslagen.

De ondertekenaars van dit manifest – concurrenten in de markt, verenigd in dit doel – spreken zich uit voor een gezamenlijke aanpak. Ieder van ons biedt een open en autonoom cloudplatform waarop de overheid haar kritieke systemen veilig kan laten draaien en waarop gevoelige data kan worden opgeslagen. Gebaseerd op bewezen technologie, beheerd door Nederlandse partijen, binnen Nederlandse en Europese jurisdictie. Door de inzet van open standaarden is samenwerking, realisatie van kritische massa en overstappen beter mogelijk. Door een hierop gebaseerde exit strategie wordt het risico van een vendor lock-in effectief voorkomen.

Wij bieden overheidsorganisaties niet alleen technologie, maar ook begeleiding bij het terughalen van data en applicaties naar Nederland. Daarnaast investeren wij in het opbouwen en behouden van vakmanschap in Nederland en dus ook binnen de

overheid. We werken graag samen met onderwijs- en kennisinstellingen. Hierdoor wordt de overheid niet alleen technisch maar ook qua expertise minder afhankelijk van niet-Europese spelers.

Het kan wèl

In politieke en bestuurlijke kringen bestaat het beeld dat Nederland niet zomaar een alternatief kan ontwikkelen voor de gegroeide afhankelijkheid. Dat beeld klopt niet. De bouwstenen liggen klaar – en ze worden al gebruikt. Technisch kan een autonoom cloudplatform van substantiële omvang – naast de bestaande platformen – binnen weken operationeel zijn. Daarmee wordt een solide fundament gelegd, waarop de overheid kritieke applicaties kan laten draaien en data goed beveiligd kan opslaan. Dat is geen marketingverhaal. Het puur technische aspect wordt door ons, partijen die dagelijks met deze materie werken, als realiseerbaar gezien.

Deelnemers aan de Alliantie beschikken over 20 grote datacenters en leveren met 13.500 medewerkers diensten aan de overheid, de zorg, het onderwijs, defensie, financiële instellingen, industrie en MKB. Bij elkaar een omzet van 6,5 miljard euro. Zonder onze dagelijkse dienstverlening, staat alles stil in Nederland.

De Open Cloud Alliantie is in staat voldoende capaciteit te bieden en gestandaardiseerde clouddiensten te leveren. Deze Alliantie gaat groeien, dit past bij het open karakter en de eensgezindheid over de problemen en de aanpak. De capaciteit is er. De expertise is er. De wil is er.

Drie uitgangspunten

Digitale autonomie in de cloud gaat niet over protectionisme. Het gaat om drie principes die bepalen of een organisatie werkelijk controle heeft over het eigen digitale fundament. Wij streven naar:

Open architectuur – modulair opgebouwd, geen afhankelijkheid van één leverancier (vendor lock-in). Organisaties kunnen met hun applicaties overstappen wanneer nodig.

Open standaarden – systemen die uitstekend met elkaar communiceren (interoperabiliteit); data die goed uitgewisseld kan worden.

Open source software – Dit manifest gaat over het fundament, het platform, waarop applicaties draaien; niet over de applicaties zelf. We streven ernaar om voor het platform zoveel mogelijk – en op termijn volledig – gebruik te maken van open source software.

Strategische keuzes

Europa is nu kwetsbaar, we staan onvoldoende op eigen benen. De geopolitieke context is fundamenteel veranderd. Van het Draghi-rapport tot de commissie-Wennink: de analyses zijn helder. De Nederlandse Digitaliseringsstrategie kent soevereiniteit als eerste prioriteit: het in samenwerking met de markt realiseren van soevereine cloudoplossingen voor de overheid. De Open Cloud Alliantie reikt de overheid de hand.

Als Nederland investeert in een eigen digitaal fundament, gaat dat geld naar Nederlandse en Europese bedrijven. We leggen hiermee een basis, waarop vele applicaties kunnen draaien, die een alternatief zijn voor niet-Europese applicaties. We versterken daarmee de Europese IT-industrie en versterken onze eigen kennispositie. We creëren banen, ook in Nederland. Bedrijven die Nederlandse werknemers betalen. Die Nederlandse belasting afdragen. Die Nederlandse toeleveranciers inhuren. Het geld blijft circuleren in onze eigen economie. Wat voor Nederland geldt, geldt natuurlijk voor alle landen in Europa. Voor ieder afzonderlijk en voor het totaal.

We versterken onze internationale onderhandelingspositie. We kunnen minder snel onder druk gezet worden. Nederlandse data blijven van Nederland. Dat is geen kostenpost. Dat is een investering in onze eigen toekomst.

Onze belofte

Wij zorgen voor continuïteit en overstapmogelijkheden. Er is een situatie ontstaan waardoor wisselen van dienstverlener moeilijk is geworden. De Open Cloud Alliantie werkt aan mogelijkheden om het overzetten van applicaties te vereenvoudigen. Mocht een cloud provider worden overgenomen door een partij van buiten de EU, dan kunnen wij zo nodig het beheer van bestaande platformen overnemen, inclusief de meest kritieke applicaties die daarop draaien en de data die erop is opgeslagen. Wij beschikken over een tiental moderne datacenters met veel capaciteit.

Wij ontwikkelen een uniforme ‘stekker’ waardoor applicaties altijd kunnen draaien op het onderliggende technische fundament. Deze stekker is gebaseerd op inzichten en standaarden die voortvloeien uit Europese samenwerking.

Wat wij vragen

De Open Cloud Alliantie roept het Kabinet en de Tweede Kamer op om:

- 1 Een heldere voorkeur uit te spreken voor Nederlandse en Europese cloudoplossingen bij overheidsopdrachten, conform de mogelijkheden die Europese aanbestedingsregels bieden voor nationale veiligheid en soevereiniteit. Werk dit uit naar het voorbeeld van het European Sovereignty Framework.
- 2 De bestaande informatiebeveiligings-eisen te concretiseren, zodat hiervoor geselecteerde overheidsdata niet langer bij niet-Europese partijen ondergebracht mag worden.
- 3 Ruimte te maken voor een marktplaats waarop uitsluitend Europese aanbieders van clouddiensten en cloudsoftware worden toegelaten en waar overheidsorganisaties gezamenlijk inkopen kunnen doen.
- 4 Actief in te zetten op publiek-private samenwerking om cloudcapaciteit te realiseren, bijvoorbeeld in de vorm van een samenwerkingsverband waarin overheidsdatacentra en Nederlandse/Europese marktpartijen gezamenlijk optrekken. Maak langdurige samenwerking mogelijk.
- 5 Bij elke aanbesteding de juiste vragen te stellen: wat gebeurt er bij overname? Kan de data geëxporteerd worden in overeenstemming met NIS2- en data-act wetgeving? Kunnen de applicaties overgezet worden? Voldoet de oplossing aan de drie uitgangspunten? Is er een uitgewerkte exit-strategie? Kortom: ontwikkel beleid en wetgeving dat 'beschermde eigenaarschap' mogelijk maakt.
- 6 De inkoopkracht van de overheid gericht in te zetten voor het versterken van de Nederlandse en Europese IT-sector, en waar nodig inkoopregels hierop aan te passen.
- 7 Actief aan te sluiten bij Europese initiatieven en programma's, zodat Nederlandse keuzes bijdragen aan bredere Europese ambities op het gebied van standaardisatie en strategische onafhankelijkheid.
- 8 Ministeries, Uitvoeringsorganisaties, Provincies, Gemeenten en Waterschappen te stimuleren gesprekken aan te gaan met zowel overheidsdatacenters als private clouddienstverleners over het terughalen van kritieke applicaties en data naar Nederland.

TOELICHTING OP HET MANIFEST

Een Open Cloud voor Nederland

OPEN CLOUD
ALLIANTIE

Inleiding

IT is geopolitiek geworden. Nederland en Europa zijn vergaand afhankelijk geworden van machtige niet-Europese techgiganten en de niet-Europese jurisdictie waaronder zij vallen. Onze nationale informatievoorziening kan gebruikt worden als geopolitiek drukmiddel of als sanctie. Tegelijkertijd verlaten miljarden euro's aan ICT-uitgaven jaarlijks ons land — inclusief de werkgelegenheid, de belastinginkomsten en de strategische beslissingen die daarbij horen. Deze ontwikkeling heeft geleid tot een brede wens vanuit Europa om een hogere mate van onafhankelijkheid te ontwikkelen. Digitale autonomie en soevereiniteit gaan over de vraag of een organisatie werkelijk controle heeft over het eigen digitale fundament.

De Open Cloud Alliantie (OCA) bestaat vooralsnog uit zeven cloudproviders die vallen onder Nederlandse en Europese jurisdictie. DE Alliantie wordt ondersteund door Stichting Digitale Infrastructuur Nederland en TNO. Deze cloudproviders zijn zelfstandig opererende bedrijven die zich kunnen vinden in de uitgangspunten die in het Manifest worden genoemd. Zij willen zich inspannen om via de inzet van open standaarden en een open architectuur applicaties en databases onder te brengen bij bedrijven die uitsluitend onder Nederlandse en Europese jurisdictie vallen. Door een open architectuur wordt samenwerking en het 'verhuizen' van applicaties beter mogelijk. Hierdoor ontstaat een meer gelijke markt voor vraag en aanbod van IT. Vergelijk het met de invoering van de uniforme Eurostekker in 1990.

Deelnemers aan de Alliantie beschikken over 20 grote datacenters en leveren met 13.500 medewerkers diensten aan de overheid, de zorg, het onderwijs, defensie, financiële instellingen, industrie en MKB. Bij elkaar een omzet van 6,5 miljard euro. Zonder onze dagelijkse dienstverlening, staat alles stil in Nederland.

De afgelopen jaren is in binnen- en buitenland gewerkt aan het ontwikkelen van alternatieven die gelijkwaardig zijn aan oplossingen van niet-Europese cloudproviders. Deze alternatieven zijn gebaseerd op algemeen geaccepteerde en vrij toepasbare open standaarden. Ook de software die is ontwikkeld door internationale werkgroepen is controleerbaar en door iedereen te gebruiken — zogenaamde open source software. Door een combinatie te maken van deze open standaarden en een maximale inzet van open source software, zijn we in staat om relatief snel naast bestaande platformen ook een autonome basis voor overheidsapplicaties neer te zetten.

Digitale autonomie en economische autonomie zijn onlosmakelijk verbonden. In de digitale wereld van vandaag bepalen technologiekeuzes waar data, kennis, innovatie en waardecreatie landen. Wie de controle over de digitale infrastructuur heeft, bepaalt waar de economische waarde gecreëerd wordt. In de afgelopen jaren zien we dat grote overheidscontracten in handen van niet-Europese bedrijven terechtkomen. Hierdoor erodeert de

ontwikkeling van eigen deskundigheid en faciliteiten. Via een sluipend proces, neemt onze autonomie en soevereiniteit af. Als we investeren in een eigen digitaal fundament, gaat dat geld naar Nederlandse en Europese bedrijven. We creëren banen in Nederland, we blijven bij met kennisontwikkeling, bedrijven en werknemers betalen belasting in Nederland. Het geld blijft circuleren in onze eigen economie. Dat is geen kostenpost. Dat is een strategische investering.

Deze toelichting onderbouwt het Manifest en werkt de uitgangspunten verder uit. We lichten toe wat we van de overheid vragen en bespreken de wijze waarop de implementatie kan plaatsvinden. Daarnaast voegt de Alliantie uitgangspunten toe die essentieel zijn voor de uitvoerbaarheid: structurele investering in kennis en vakmanschap, en een concreet implementatieperspectief langs drie actielijnen.

Uitgangspunten

Het fundament van de soevereine overheidscloud is gebaseerd op de volgende uitgangspunten.

Samenwerking van overheid en Nederlandse/Europese partijen

De Open Cloud Alliantie is slechts een begin. De Alliantie dient verder uitgebouwd te worden. Zo willen we graag het gesprek aangaan met overheidsdatacenters (ODC's). De Alliantie hoopt dat ODC's de doelen en uitgangspunten van de Alliantie delen en zich willen aansluiten. Wij hopen dat het Open Cloud-initiatief bijdraagt aan het besef dat verdergaande samenwerking tussen ODC's onderling en tussen ODC's en de leden van de Open Cloud Alliantie — zowel noodzakelijk als mogelijk is. Er zijn kansen om dubbel werk te voorkomen en de gezamenlijke slagkracht en efficiëntie te vergroten.

Ons initiatief kan gezien worden als een vervolg op het position paper 'Strategische digitale autonomie en het Rijksbreed cloudbeleid' van 27 mei 2025, dat tot stand is gekomen op initiatief van een brede samenwerking van organisaties uit de Nederlandse digitale infrastructuur.

Wij willen graag met alle overheidslagen in gesprek over de wijze waarop we tot een gestandaardiseerd aanbod kunnen komen. We bespreken graag mogelijkheden sneller tot samenwerkingsafspraken te komen. Publiek-private samenwerking, consortia, marktplaats, dynamisch aankoopstelsel en raamcontracten met meerdere aanbieders zijn daarvoor kansrijke instrumenten. We lichten dit verderop nader toe.

Er is een wezenlijk verschil tussen de behoeften van de rijksoverheid en die van lagere overheden. Op het niveau van gemeenten is er meer ruimte

om met samenwerkende Nederlandse partijen een gestandaardiseerd aanbod op te zetten. De OCA richt zich op beide niveaus, maar erkent dat de aanpak per overheidslaag kan verschillen.

Wij nodigen ook private cloudproviders die onze uitgangspunten onderschrijven en onder Nederlandse/Europese/EER-jurisdictie vallen uit om aan te sluiten, nadat we ons concept eerst meer robuust vorm hebben gegeven.

Open standaarden

Voor een optimale samenwerking en het overzetten (portabiliteit) van applicaties zijn open standaarden van groot belang. We kijken daarbij naar de standaarden die zijn vastgesteld door het Forum Standaardisatie, standaarden in Europees verband en open standaarden van internationale standaardisatieorganisaties.

De Alliantie wil gebruikmaken van een 'uniforme stekker' waardoor uiteenlopende applicaties kunnen 'landen' op diverse platformen die zij aanbieden. Deze stekker is een open source component (API), die in de loop van de tijd verder ontwikkeld kan worden.

Daarnaast is het belang van gestandaardiseerde API's, security baselines en IAM (Identity & Access Management) groot. Eén werkmodel, ongeacht of de voorziening centraal of gedistribueerd is.

De nadere uitwerking van dit alles volgt in de Open Referentie Cloud Architectuur (ORCA) die de alliantie momenteel ontwikkelt.

Open source software

Open source software is software waarvan de broncode publiekelijk beschikbaar is, zodat iedereen deze kan bekijken, aanpassen, verbeteren en verspreiden, vaak onder licenties die samenwerking en vrij gebruik bevorderen. Het Manifest bepleit de maximale inzet van open source software bij het samenstellen van een fundament, een platform, waarop applicaties kunnen draaien. Niet voor alle noodzakelijke software in datacenters zijn al volwassen open source alternatieven beschikbaar. Veel componenten van een dergelijk platform zijn inmiddels al wel als open source software beschikbaar; een ontwikkeling die ook voor andere componenten zeker zal worden doorgezet.

Het Manifest gaat over de cloudinfrastructuur, niet over de talloze applicaties die hierop kunnen draaien. Een groot deel van deze applicaties is door private bedrijven ontwikkeld. Het intellectueel eigendom ligt bij deze bedrijven. Zonder deze bescherming zouden deze bedrijven snel van de markt verdwijnen. De cloud alliantie respecteert de commerciële basis van software die op de autonome cloudplatformen draait.

Open architectuur

De architectuur van een autonome cloud is transparant en modulair opgebouwd. Door de inzet van open standaarden zijn componenten uitwisselbaar. De informatiebeveiliging en bedrijfscontinuïteit zijn controleerbaar en voldoen aan de hoogste Europese en Nederlandse eisen, waaronder de nieuwe Algemene Beveiligingseisen voor Rijksoverheidsopdrachten (ABRO) en de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO2).

De architectuur kan ingevuld worden met alternatieve componenten. We kiezen nadrukkelijk voor variëteit om te voorkomen

dat een kwetsbaarheid in één component betekent dat alle platformen in de risicozone komen — of erger: tegelijk worden aangevallen, uitgeschakeld of gegijzeld. Een gezonde variëteit draagt bij aan een hogere betrouwbaarheid van de informatievoorziening als geheel. Deze technologische diversiteit voorkomt afhankelijkheid van een specifiek – al of niet open source – product. Technologische diversiteit stimuleert daarnaast ook innovatie.

Eerlijk over hardware

Volledige autonomie bestaat niet. Hardware — chips, GPU's, netwerkcomponenten — kan (nog) niet worden vervangen door puur Nederlandse of Europese waar. Wereldwijde productieketens zijn een gegeven. De OCA erkent dit en richt zich op de lagen waar soevereiniteit wél realiseerbaar is: platform, software, beheer, data en jurisdictie. Transparantie over herkomst van hard- en software is daarbij een voorwaarde, niet een belemmering.

Vraag- en aanbodbundeling via een marktplaats

Vanuit het Uitvoeringsprogramma van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS) loopt een verkenning van mogelijke vormen van een 'marktplaats', waarin overheidsorganisaties kunnen kiezen uit betrouwbare, veilige cloudopties. Ons Manifest geeft daartoe een aanzet. De nadere uitwerking in een architectuurdokument biedt een uniek en concreet handvat voor een dergelijke openbare marktplaats. Deze uitwerking maakt ook eisen voor autonomie, soevereiniteit en portabiliteit praktisch hanteerbaar.

De OCA ziet de marktplaats primair als een mechanisme waar gecertificeerde Europese aanbieders en overheidsafnemers elkaar vinden,

vergelijkbaar met en het Europese CLOUD III Dynamic Purchasing System (DPS) en de Australische Certified Cloud Services List. Basiscriteria voor toetreding moeten gebaseerd zijn op standaarden, niet op specifieke technologie. We hechten immers aan technologische diversiteit.

De marktplaats moet gedifferentieerd werken. Voor verschillende overheidsorganisaties kunnen andere soevereiniteitseisen gelden. Op alle niveaus is er ruimte voor een breed aanbod van samenwerkende Nederlandse partijen, consortia, met inkoopprocedures die ook kleinere overheidsorganisaties toegang geven tot gecertificeerde diensten.

De Verenigde Staten kennen al 92 jaar de Buy American Act. Wordt het tijd voor een Buy European Act?

Risicospreiding

Door de samenwerking beschikt Nederland over vele goed geoutilleerde datacenters, verspreid over heel Nederland. Deze leveren samen een enorme capaciteit voor het onderbrengen van platformen, applicaties en databases. De spreiding draagt bij aan weerbaarheid tegen natuurrampen en vijandige aanvallen, online of fysiek. Het is een remedie tegen problemen die voortvloeien uit regionale congestie op het elektriciteitsnet. Het federatieve karakter van onze samenwerking maakt het mogelijk om in geval van calamiteiten snel bij te springen of te wisselen van cloudprovider. Een hogere mate van continuïteit. Vele kleinere zijn beter dan één grote.

Investing in kennis en vakmanschap

Kennisschaarste is een van de grootste risico's voor de transitie naar een soevereine overheidscloud. De overheid kampt met een tekort aan technici voor het beheer van cloudomgevingen. 24/7 support is

kostbaar, zeker als deze geheel vanuit Nederland of de EU moet worden geleverd.

De OCA ziet dit als een kernopgave, niet als een bijzaak. Wij pleiten voor:

- Samenwerking met kennisinstellingen, mede in Europees verband.
- Structurele samenwerking met hogescholen en universiteiten voor het opleiden van cloudspecialisten, die kunnen werken met open standaarden en open source software.
- Beschikbaarstelling van de gekozen stack(s) in een opleidingsversie, zodat nieuwe vakbekwame mensen ermee worden opgeleid.
- Een aantrekkelijk HR-beleid bij de overheid dat ruimte biedt aan technische profielen — met marktconforme beloning, permanente educatie en beslisruimte.
- Het inzetten van ervaren mensen vanuit marktpartijen bij het doorontwikkelen van de ODC's.

Zonder deze investering in menselijk kapitaal blijft elk technisch fundament een lege huls. De digitale overheid kan ook met eigen overheidsdatacenters en eigen IT-medewerkers, maar dan moet de overheid een daarbij passend beleid voeren.

Wat wij van de overheid vragen

It takes two to tango. De opgave die voor ons ligt is reusachtig. Marktpartijen kunnen de overheid ondersteunen bij het realiseren van de wens voor een soevereine overheidscloud. Aan de andere kant zijn stappen nodig die de overheid dient te zetten. Daarom vragen wij ook adequaat handelen door de overheid. En graag zo snel mogelijk.

Eisen stellen aan cloudproviders en technologie

De Europese Commissie heeft het Cloud Sovereignty Framework gepubliceerd.¹ DICTU heeft hiervan onlangs het Toetsingsinstrument Soevereiniteit Clouddiensten afgeleid. Beide instrumenten bieden een set beoordelingscriteria die gebruikt kunnen worden bij de aanbesteding van clouddiensten

Hierbij spelen onder meer de volgende criteria:

- De eigendomsstructuur: het hoofdkantoor van het moederbedrijf is juridisch gevestigd in de EU.
- De cloudprovider is niet blootgesteld aan niet-Europese wetgeving.
- De afdwingbaarheid van Europese rechten.
- De mogelijkheid om data en technologie onafhankelijk van niet-Europese controle te beheren, ondersteunen, onderhouden.
- De mogelijkheid om meerdere aanbieders gezamenlijk opdrachten te kunnen verstrekken (consortia) waardoor interoperabiliteit en portabiliteit geborgd zijn (operationele omkeerbaarheid).
- De transparantie en herkomst van kritieke componenten (hardware en software) en de mate van EU-controle hierop.

- De onafhankelijkheid van de onderliggende technologie, gericht op open standaarden en het vermijden van vendor lock-in.
- Medewerkers met speciale (privileged) rechten, moeten in dienst zijn van een Europese entiteit, ingezetene van EU/EER/EFTA en hn werk fysiek vanuit Europa uitvoeren.

Wij pleiten ervoor zo spoedig mogelijk een gemeenschappelijk, door het Forum Standaardisatie goedgekeurd, framework te hanteren voor nieuwe aanbestedingen.

Beschermd eigenaarschap

Er is behoefte aan wettelijke maatregelen tegen ongewenste overnames van cloudproviders door niet-EU-partijen. Denk aan: contractuele waarborgen dat wijziging in eigendomsstructuur een grond is voor ontbinding (change of control clause) of verdergaande mogelijkheden zoals consortiumconstructies met exit-clausules bij overname, gouden aandelen of juridische verankering van 'nationaal belang'. Wij vragen om beleid en wetgeving dat 'beschermd eigenaarschap' mogelijk maakt — zodat een aanbieder na gunning niet van eigenaar kan wisselen zonder dat de opdrachtgever een reële exit heeft.

¹ European Commission, Cloud Sovereignty Framework: https://commission.europa.eu/document/09579818-64a6-4dd5-9577-446ab6219113_en

Waarborgen tegen sovereignty washing

Er is een reëel risico op ‘sovereignty washing’: aanbieders die soevereiniteit claimen zonder dat harde controles dit ondersteunen. Het EU Cloud Sovereignty Framework biedt beoordelingscriteria. Soevereiniteit moet aantoonbaar zijn, niet zelfverklaard. Dit beschermt niet alleen de overheid, maar ook de aanbieders die wél investeren in echte soevereiniteit.

Eisen aan cybersecurity

ICT-oplossingen dienen te voldoen aan stringente informatiebeveiligingseisen. Hierbij kan aangesloten worden op het European Cybersecurity Certification Framework. In dit kader is onder meer het EU Cloud Services certificatieschema (EUCS) in ontwikkeling. Andere kaderstellingen zijn de Digital Operational Resilience Act (DORA) en de NIS2-richtlijn die wordt omgezet in de Nederlandse Cyberbeveiligingswet (CbW), verwacht in de eerste helft van 2026.

NIS2 is een belangrijke drijfveer voor de soevereine cloud. De overheid moet zelf in staat zijn componenten te scannen op securitygebreken — een capaciteit die nu grotendeels beperkt is tot het Defensiedomein. BIO2 wordt als baseline gehanteerd; de ABRO 2026 stelt aanvullende eisen aan leveranciers op nationale veiligheidscontracten. Daarbij geldt een belangrijke nuance: de focus op soevereiniteit mag niet leiden tot verminderde aandacht voor security. Security is meer en iets anders dan soevereiniteit. Beide zijn nodig, en de OCA behandelt ze als complementair.

Inrichten marktplaats voor vraag en aanbod

Aan overheidszijde wordt meer en meer gepleit voor vraagbundeling. Dat bevordert samenwerking, kennisbundeling en kostenbesparing. Aan de

andere kant kunnen marktpartijen zich via kwaliteitsprocedures — waaronder certificering — semipermanent kwalificeren als betrouwbare aanbieder van clouddiensten.

Diensten in de marktplaats moeten aantoonbaar aan eisen voldoen, vergelijkbaar met het Franse SecNumCloud maar dan bij Nederlandse bedrijven. Basiscriteria moeten gebaseerd zijn op standaarden, niet op specifieke technologie. De marktplaats kan verschillende vormen aannemen: een overheidsbrede catalogus van gecertificeerde diensten, een dynamisch aankoopstelsel naar het model van het Europese CLOUD III Dynamic Purchasing System, of een federatie van kleinere marktplaatsen die geleidelijk samengroeien. De OCA staat open voor alle vormen, mits het eindresultaat een werkbare ‘contracting pathway’ is — partijen die eenmaal zijn toegelaten, moeten niet bij elke opdracht opnieuw een zware aanbestedingsprocedure doorlopen.

Een marktplaats alleen is overigens niet genoeg. Zonder de juiste inkoopregels en gunningscriteria verandert er weinig — daarover meer in de sectie Aanpassen inkoopbeleid.

Privaat-publiek partnerschap

Gezien de omvang van de uitdaging en de snelheid waarmee we onze soevereiniteit moeten ontwikkelen, is intensieve samenwerking van overheid en marktpartijen noodzakelijk. Zoals gesteld wordt in de Nederlandse Digitaliseringsstrategie: „Nederland zoekt intensiever de samenwerking met het bedrijfsleven, de wetenschap en kennisinstituten om de digitale economie en overheid op elkaar aan te sluiten en samen te werken aan de doelen van de NDS.”

Privaat-publieke samenwerking kan werken, mits de overheid zich over langere periode committeert.

Niet met de mond het belang van soevereiniteit belijden maar bij gunning van contracten voor de goedkopere niet-soevereine aanbieder kiezen. Zonder langetermijnperspectief zullen marktpartijen niet investeren. Dit vereist een investeringsagenda die langer is dan één kabinetsperiode.

Aanpassen inkoopbeleid

De regelgeving en het inkoopbeleid moeten aangepast worden aan het strategische belang van de digitale infrastructuur. Bij IT-aanbestedingen is prijs te vaak doorslaggevend, worden Total Cost of Ownership-berekeningen gemaakt zonder exit-kosten mee te wegen, en zijn kwalificatie-eisen zo omvangrijk dat ze kleinere en nieuwe partijen effectief buitensluiten. Het resultaat is voorspelbaar: steeds dezelfde grote aanbieders winnen, de afhankelijkheid groeit, en soevereiniteit staat niet op het scoreformulier.

De OCA pleit voor een fundamenteel andere benadering, gebaseerd op drie pijlers.

Pre-kwalificatie op soevereiniteit. Laat aanbieders zich éénmalig kwalificeren op basis van heldere soevereiniteitscriteria — vergelijkbaar met het Franse SecNumCloud of de Australische Certified Cloud Services List. Het is belangrijk om hiervoor een eenduidige set van criteria te ontwikkelen, onder meer op basis van het European Sovereignty Framework en het door DICTU ontwikkelde Toetsingsinstrument Soevereiniteit Clouddiensten. Wie het ‘zwemdiploma’ heeft, hoeft niet bij iedere opdracht opnieuw een uitgebreid aanbestedingstraject te doorlopen. Dit verlaagt de drempel voor kleinere partijen en versnelt de contractering. De huidige procedure voor IT-dienstverleners is daarvoor te ingewikkeld, met forse doorlooptijd en onvoldoende toegankelijkheid. De drempel moet omlaag — zonder concessies aan kwaliteit.

Gunning op waarde, niet op prijs. Zolang de laagste prijs de doorslag geeft, wint de aanbieder die het meest subsidieert vanuit andere inkomstenbronnen — niet de aanbieder die het strategisch langetermijnbelang van de overheid dient. De OCA pleit voor een bredere beoordeling waarin soevereiniteit, exit-mogelijkheden, langetermijncosten en maatschappelijke waarde worden meegewogen.

De Verenigde Staten hanteren al 92 jaar een prijsvoorkeur van 20 tot 30 procent voor binnenlandse leveranciers via de Buy American Act. De Europese Commissie heeft onlangs de Industrial Accelerator Act voorgesteld. Dit voorstel heeft als doel de verzwakking van de Europese maakindustrie tegen te gaan en de autonomie en weerbaarheid van strategische industriële sectoren te bevorderen. Misschien kan deze richtlijn uitgebreid worden met een paragraaf voor de IT-sector?

Consortia en raamcontracten. Voor de soevereine cloud is samenwerking tussen meerdere aanbieders geen luxe maar een voorwaarde — geen enkele Nederlandse partij kan in zijn eentje de volle breedte van overheidsdiensten leveren. Consortiumvorming moet daarom actief worden gefaciliteerd, niet ontmoedigd door aanbestedingsregels die op enkelvoudige gunning zijn ingericht. Denk aan raamovereenkomsten met meerdere aanbieders, dynamische aankoopssystemen zoals het Europese CLOUD III Dynamic Purchasing System en mini-competitities binnen vooraf gekwalificeerde dienstverleners. Daarbij geldt één essentiële voorwaarde: de contracteringsprocedure na kwalificatie mag niet alsnog verzanden in aanbestedingsbureaucratie. Een werkbare ‘contracting pathway’ is cruciaal — het Britse G-Cloud model laat zien dat dit kan.

De juridische ruimte is er

Het Europese aanbestedingsrecht biedt meer ruimte dan vaak wordt aangenomen. De Government Procurement Agreement (GPA) kent een expliciete uitzondering voor nationale veiligheid. De EU-aanbestedingsrichtlijnen staan toe dat lidstaten bij opdrachten die raken aan essentiële veiligheidsbelangen eigen regels hanteren. Het EU Cloud Sovereignty Framework en het Toetsingsinstrument Soevereiniteit Clouddiensten bieden concrete beoordelingscriteria die als selectie-eisen in aanbestedingen kunnen worden opgenomen (bijvoorbeeld het Sovereignty Effective Assurance Level). De verwachting is dat de aankomende Cloud and AI Development Act (CAIDA) deze aanpak EU-breed verplicht gaat maken voor de publieke sector, dus het loont nu al om aanbestedingen hierop te baseren. De vraag is niet óf dit juridisch kan, maar of de bestuurlijke wil er is om het te doen.

Nederland als gidsland

Nederland heeft tot voor kort een vooraanstaande rol gespeeld in de ontwikkeling van het digitaliseringsbeleid van de EU en de daarvan afgeleide regelgeving. Ons initiatief kan opnieuw leiden tot een impuls op Europees niveau. Nederland kan actief bijdragen aan aanpassing van wetgeving voor soevereiniteit, cybersecurity, inkoopbeleid en privaat- publieke samenwerking, en aan Europese samenwerkingsverbanden waaronder 8ra / IPCEI-CIS. De denkrichting van IPCEI CIS — kleinere gekoppelde modulaire datacenters die samen één Europese cloud vormen — is hierbij kansrijk. Dit federatieve model, samen met initiatieven als ESTIA (European Sovereign Tech Industry Alliance) en het doorontwikkelen van het EU Cloud Sovereignty Framework, biedt Nederland de kans om niet alleen af te nemen maar ook vorm te geven aan de Europese cloud-architectuur.

Overheid als opdrachtgever

De Open Cloud Alliantie staat klaar om de overheid ten dienste te zijn. Dat kan alleen als de overheid haar rol als opdrachtverlener anders dan tot nu toe gaat invullen. Wij roepen overheden op om actief met ons in gesprek te gaan over mogelijkheden om — in eerste instantie kritieke - applicaties en databestanden onder Nederlandse/Europese jurisdictie te brengen.

In de inleiding spraken we over de sluipende erosie van de Europese IT-sector. Terecht geven Draghi en Wennink het dringende advies om te zorgen voor een zekere bescherming van kritieke sectoren. Dit is nodig voor een gezonde economische ontwikkeling, maar evenzeer voor het verminderen van onze afhankelijkheid van niet-Europese landen en bedrijven. De overheid, als grote opdrachtgever, kan zorgen voor het instandhouden van een bloeiende IT-sector, kennisontwikkeling, opleidingen en hoog gekwalificeerde medewerkers in de IT-industrie en binnen de overheid en grote delen van het bedrijfsleven.

Implementatie- perspectief

Het Manifest zegt ‘nu’. Dat is geen retoriek — dat is een feit. Het laat zien dat we de urgentie van soevereiniteit onderkennen. En we kunnen dit ook waarmaken: de techniek is er, de capaciteit is er, de partijen zijn er. Wat er niet mag gebeuren is dat ‘nu’ wordt vertaald in nog een verkenning, nog een architectuurplaat, nog een bestuurlijke afstemming. Nederland is kampioen in polderen en heeft daarmee uitstekende resultaten geboekt, maar nu is het zaak tempo te maken en de gelederen te sluiten.

Dat gezegd hebbende: ‘nu’ zonder enig pad is slechts een kreet. We schetsen drie actielijnen, die het mogelijk maken om snel te starten en het verder opschalen ervan en samenwerking in Europees verband te bespoedigen.

Drie actielijnen

De Open Cloud Alliantie wil samen met de overheid de volgende actielijnen oppakken en realiseren.

Actielijn 1: Starten en leveren. De leden van de Alliantie beschikken al over meerdere soevereine cloudplatformen van substantiële omvang. De eerste migraties van applicatie of databases kunnen binnen weken gerealiseerd worden. Het contractueel inregelen zal langer duren en moet daarom op een doortastende wijze worden aangepakt.

Actielijn 2: Opschalen. Laten we opschalen via privaat-publieke samenwerking, dynamisch aankoopstelsel of consortia. We kunnen samen het idee van de marktplaats snel concreet invullen, mede op basis van een certificeringssysteem. We stellen samen modelovereenkomsten op waarin essentiële zaken geregeld zijn, waaronder handelingsperspectief in geval van (dreigende) bedrijfsovername en exit-

strategieën. Laten we vormgeven aan de operationele samenwerking van overheidsdatacenters met datacenters van onze Alliantie.

We kunnen daarnaast samen investeren in opleidingen en kennisontwikkeling en begeleiding van overheidsorganisaties.

Actielijn 3: Europese samenwerking. Leden van de Alliantie en TNO werken actief samen met Europese initiatieven als IPCEI CIS. We werken toe naar federatieve modellen waardoor cloudproviders over landsgrenzen heen kunnen samenwerken en waarbij ook ruimte is voor kleinere dienstverleners. Door afstemming van onze bestaande Europese samenwerking met de Nederlandse overheid kan meer invloed uitgeoefend worden op Europese regelgeving, projecten en kennisontwikkeling.

De actielijnen lopen parallel, niet sequentieel. Terwijl de eerste diensten in 2026 draaien, begint de voorbereiding van opschalen en gaan we door met Europese samenwerking. De uitdaging zit in het organiseren, contracteren en op schaal toepassen. De grootste vijand van soevereiniteit is niet de techniek. Besluitvaardigheid en daadkracht zijn bepalend voor het snel bereiken van soevereiniteit.

Verandermanagement en organisatorische adoptie

De soevereine cloud draait op een andere stack dan wat veel overheidsorganisaties gewend zijn. Dat raakt niet zozeer de eindgebruiker. Het raakt wél de bestuurders die de keuze moeten maken, de managers die de migratie moeten dragen, de architecten die de stack moeten ontwerpen en de beheerders die 24/7 moeten leveren.

Wij onderschatten die organisatorische kant niet. Zonder draagvlak en daadkracht bij beslissers en technici komt geen transitie van de grond, hoe goed de techniek ook is. Ons praktisch advies:

- Begin met applicaties die al cloud-native zijn — die transitie is het eenvoudigst.
- Start bij applicaties met overzichtelijke impact, zodat het vermogen wordt opgebouwd zonder dat fouten direct duizenden gebruikers raken.
- Investeer in cloudexpertise (developers) — voor IaaS/PaaS is hun bereidheid tot adoptie bepalend voor succes.
- Werk interbestuurlijk samen en zorg voor een adequate kennisoverdracht.

De Open Cloud Alliantie biedt niet alleen technologie maar ook begeleiding bij transitie. Wij hebben ervaring met het migreren van applicaties en het opleiden van teams. Verandermanagement is geen bijzaak — het is de helft van het werk.

Ten slotte

In het afgelopen jaar is veel gesproken en geschreven over de afhankelijkheid van niet-Europese IT-bedrijven. Europese landen onderschrijven de noodzaak van een soevereine overheidscloud.

Het wordt nu tijd om te kiezen voor concrete oplossingen en daarmee snelheid te maken. Dat vraagt om daadkracht en het opzijzetten van heilige huisjes. De bouwstenen liggen klaar. De consensus is er. De capaciteit is er. De expertise is er. De wil is er. Wat resteert is de politieke en bestuurlijke keuze om te investeren in digitale soevereiniteit. Niet

als kostenpost, maar als investering in onze eigen toekomst. We versterken de economie met een bloeiende IT-sector. We versterken onze internationale onderhandelingspositie. Nederlandse data blijven van Nederland. We kunnen minder snel onder druk gezet worden.

Open Cloud Alliantie

Ondertekend door:

Centric

Info Support

Intermax

KPN

Nebul

Previder

Uniserver

Ondersteund door:

Stichting DINL

TNO

APRIL 2026

